

šolstva na ono široko in globoko podlago, kakršno hoče imeti bodočnost narodne kulture. Majhni ljudje ne ustvarjajo velikih dejanj. Vse je le kratka prehodna doba...

In to dejstvo naj služi v tolažbo vsem, ki gledajo v šolstvu glavnega kulturnega činitelja in ki hočejo šolstvo reformirati tako, kakor to zahtevajo vsestranski interesi narodovega materialnega in moralnega življenja. Vsak dan prihajamo bliže oni dobi, ko bodo tudi taki moderni in resnični šolniki mogli in morali govoriti in — ustvarjati!

Dunaj, 1. marca 1918.

Včeraj, t. j. 28. februarja, so se vršila tu posvetovanja zaradi državnega prispevka za draginjske doklade ljudskošolskemu učitelstvu v letu 1918. Tega posvetovanja so se udeležili zastopniki učitelstva vseh narodov — razen Jugoslovanov, ki niso na to posvetovanje iz meni neznanega vzroka dobili nobenega povabila. V imenu Jugoslovanskega kluba je konferiral z učiteljskimi delegati poslanec dr. Vrstovšek, ki je obenem razložil potrebe učitelstva južnih dežel. Vsi govorniki so izrekli soglasje z odsekovim predlogom. (Glej vlogo Deželnega slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani v razpredelku "Iz naše organizacije" v današnji številki našega lista! Op. uredu.) — Odsek mora zahtevati, da bo v zakonu izrečeno povedano, naj se enkratni državni nabavni prispevek za l. 1918 določa in izplačuje natančno po ključu in načinu, kakor to velja za državno učitelstvo, in po rodovinskem stanju z dne 1. januarja t. l. Potem bo vsak dvom izključen in vsaka samostojna razlaga nemogoča. Država pa naj ta denar učitelstvu sama direktno nakazuje, nikakor pa ne sme denarja izročiti deželni odbor, da bi ga delili "po lastni previdnosti". O tej "previdnosti" deželnega odbora imajo na Kranjskem prebridke izkušnje. Po drugih deželah pa, koder službuje tudi slovensko učitelstvo, a vladajo tujerodni deželni odbori, bi bila taka "previdnost" temu učitelstvu samo v kvar. Vse dosedanje izkušnje nas silijo do teh zahtev, ki morejo edine garantirati, da bo vse slovensko učitelstvo deležno teh podpor po načelu enakopravnosti in pravičnosti!

Goriškemu učitelstvu!

Za goriško učitelstvo ima deželni odbor 440.000 K. O razdelitvi bo sklepal na prvi seji. Predlog deželnemu odboru je: Vsak učitelj (učiteljica?) dobi 450 K; če je poročen, nekaj več; za vsakega otroka po 100 K, nadalje še po 50 K, kakor služi več nego 5, oziroma 15 let. Podpore bi šle do 1000 K. — Toliko učitelstvu v znanje, da si ne bo delalo nepotrebnih iluzij. Kdaj se bo ta državni nabavni prispevek razdelil, se še ne ve.

Gordiški voz.

Učitelja čaka strgan rokav, palca beraška, prazen bokal.

Prosto po Vodniku in sedanjim razmeram primerno.

1.017.800 K — natančno toliko državnega denarja je prišlo v Ljubljano na finančno ravnanje dne 22. januarja leta 1918. po Kr. roj. Dva dni pozneje, t. j. dne 24. istega meseca in leta, je bilo nakazilo realizovano deželnemu odboru. To je tisti denar, ki ga je država dala glasom sklepa državnega zbora kranjskemu učitelstvu kot enkratni nabavni prispevek za leto 1917, ki bi moral biti že izplačan vsakemu v nedeljenem odpadajočem znesku po rodovinskem stanju z dne 1. decembra 1917, torej je to učiteljski denar — naš denar!

Kje je ta denar in kaj delajo z njim, da ga ne dajo učitelstvu, ki je njegov in ki ga krvavo potrebuje?

Pretekli petek, dne 1. t. m., se je vršila seja deželnega šolskega sveta, in tedaj je dr. Ravnhart vprašal gospode tako, kakor smo zapisali zgoraj. Tisti čas je prejemal grof Attems brzojavke od okrajnih učiteljskih društev, ki ga klicajo v zadnji uri na pomoč, da učitelstvo ne pogne od pomanjkanja. To se vendar čudno in neverjetno glasi: Učitelstvo ima od države nakazani milijon kron, a tega denarja mu ne izplačajo, da mora vzlic temu, čeprav je njegov denar že več kot mesec dni v Ljubljani, v besede pravem in žalostnem pomenu stradati. Deželni gospodje so se izgovarjali, da oni niso temu krivi, vladni gospodje pa so tarnali, da je njihovo razdelitveno delo tako težavno in tako komplicirano, da ga doslej

niso mogli rešiti, da ga tudi v doglednem času ne bodo mogli rešiti, čeprav se trudijo in pehajo noč in dan! Noč in dan! Toda v kljub temu napornemu delu — ali pa morda ravno zaradi njega — trpi kranjsko učitelstvo prave pravce Tantalove muke: ima svoj denar, a ne more do njega, da bi se rešilo gospodarskega propada!

Kakor vidimo, so naši krušni očeti spletli nov Gordiški voz. modernega veka, ki ga ne morejo razvozlati, da bi se iz njegove sredine izluščili milijon kron učiteljskega denarja in prišel naposled v prave roke. Treba bi Aleksandra Velikega Drugega, da razseka ta Gordiški voz. nove izdaje in reši kranjsko učitelstvo materialnega pogina. Preden nam prijazna usoda zopet nakloni takega znamenitega moža, se utegne naš milijon na obrestih razkoti do drugega milijona, mi pa bomo vzlic temu še vedno lačni in raztrgani!

Da prihranimo, oziroma vrtnemo gospodom vsaj nočni počitek, ki so ga zaradi nas izgubili, in da se ne pretegnejo z dnevnim delom, ki jim ga razdelitev našega denarja provzročča, se jih usojamo opozarjati na enostavno pot, ki bi bilo mogoče po njej brez genialnosti Aleksandra Velikega priti do jedra temu novodobnemu Gordiškem vozu in dati čimprej učitelstvu to, kar je samo in edino njegovega! Bojimo se le, da je bilo vse dosedanje delo naših prijateljev na dež. šol. svetu zaman, ker niso prišli še do nobenega rezultata, in da bodo morali začeti iznova, ako hočemo vsaj še v tem letu priti do svojega denarja. Dela, ki bi ga količkaj praktični šolniki ali uradniki rešili najpozneje v enem mesecu, bi se mi lotili po tem načrtu:

1. Okrajni šolski sveti pošljejo okrožnice vsem šolskim vodstvom svojega okraja z naročilom, naj po teh in teh točkah ugotovijo rodovinske razmere učitelstva svojih šol po stanju z dne 1. decembra 1917, kakor se je glasila določba sklepa državnega zbora. To delo morajo šolska vodstva dokončati **tekem enega tedna** in svoje izdelke poslati svojemu okrajnemu šolskemu svetu.

2. Ti odgovori pridejo v roke okrajnim šolskim nadzornikom. Ti imajo nalogo, da **tekem nadaljnjega tedna** pregledajo in preizkusijo dopolne referate svojih podrejenih šol ter svoj izdelek pošljejo deželnemu šolskemu svetu! Ako bi tega dela okrajni šolski nadzorniki v določenem roku sami ne zmožili, naj pritegnejo na pomoč tri do štiri praktične učitelje iz bližine svojega službenega mesta. Vsak učitelj vzame v delo par šol, in vse delo bo opravljeno v par dneh, zakaj učitelji bi se z veseljem, pa tudi z zagotovljenim uspehom lotili dela, saj bi delali tovarišem v korist. Če bi bilo treba, bi radi delali v resnici dan in noč, samo da bi bilo delo prej opravljeno in to krušno vprašanje prej rešeno.

3. Ti referati pridejo petem na dež. šol. svet. Ta ima **štirinajst dni** časa, da pregleda in presodi delo okrajnih šolskih svetov ter naposled — kar je glavno! — določi višino na posamezne osebe odpadajočih zneskov na temelju izkazov, ki jih je dobil od okrajnih šolskih svetov. Da bi šlo delo hitreje izpod rok, vzame tudi dež. šol. svet na pomoč nekaj praktičnih učiteljev iz Ljubljane, ki jim da v ta namen lahko po teden dni dopusta, kar bo našemu skupnemu življenjskemu vprašanju le koristilo.

Po tem načrtu bi mi razmotali ta Gordiški voz in smo prepričani, da bi bila ta zamotana stvar rešena točno, temeljito in v najkrajšem času. Ne verjamemo, da bi na ta način tega dela ne mogli rešiti **najpozneje v enem mesecu** — pa bi jim zaradi tega ne bilo treba žrtvovati niti ene ure blagodejnega spanja!

Pomislimo moramo tudi, da ni kranjska dežela tako strašno velika, da bi je praktičen šolnik ne poznal od enega konca do drugega. Prvi pogoj pa je, da se dela lotijo — kakor smo že večkrat poudarili — praktični šolniki, oziroma uradniki, ne pa birokrati, ki si bogve kako in bogve čemu tako enostavno delo otežujejo, da ne pridejo nikamor naprej, ampak da njih cincanje in prekladanje aktov vedno tesneje zapleta vrvcu okrog vratu kranjskemu učitelstvu!

Po nekaterih šolah niso vsi učitelji doma, ker jih je mnogo še vedno v vojni službi. Kaj v takem slučaju? Vodstvo dotične šole ima vendar **stanovski izkaz** dotičnega učitelja, pa tudi njegove rodovinske razmere so mu znane. Če bi mu pa te razmere ne bile znane, bo vendar v dotičnem kraju kak človek (žena, sodnik, prijatelj), ki bo vedel povedati, česar bi morda vodstvo ne znalo. In končno morajo vsaj okrajni šolski sveti in katater svojega učitelstva, ako ga deželni šolski svet nima. **Kakšen red pa je to?** Zaradi zanikrosti oblasti mora tretji učitelstvo!

Kakor vidimo in čutimo, je v tem vitalnem vprašanju, ko gre za obstoj učitelstva, **odpovedal ves birokratski aparat**. Ker so gospodje izgubili glavo, mora učitelstvo stradati. Iz vsega stopanja s tem učiteljskim denarjem pa je tudi razvidno, da gospodje sami ne vedo, kaj hočejo. V Ljubljani se je n. pr. zgodilo, da je okrajni šolski nadzornik sklical voditelje že na tri ali štiri pomenke, a na vsakem je hotel imeti drugačne podatke glede na razdelitev tega našega denarja — dokaz, da gospodje praktični šolniki sam ne ve, kaj in kako. Ali pa ima morda tako naročilo od zgoraj, samo da se rešitev zavleče in Kalteneggerjev voz. še bolj zaplete.

Medtem pa, ko se tako igrajo z življenjem učitelstva, deželni odbor drobi učiteljski denar na kosčke, da nam naposled res nič drugega ne ostane nego »strgan rokav, palca beraška, prazen bokal« in stari, nepoboljšljivi — birokratski šlen-drijan! Vse te in take razmere so se tudi zamotale v predvno zapleten voz, ki nas tišči in ugonablja kot krvososa in ki bi mu treba resničnega Aleksandra, da ga enkrat za vselej razreže na drobne kosčke!

Ob takih razmerah ni nič čudnega, če učitelstvo vidno telesno hira in duševno tako trpi, da se mu odpira pot do zdravnika, ki pa ne more nič drugega konstatirati, nego da je učitelstvo iztrpano in izmozgano ter rabi kruha in počitka!

Gospodje sami vžigajo v Gordiški voz. odznak našega trpljenja in grb svoje plemenitosti — mrtvaško glavo!

O neki nujni reformi v naši organizaciji.

Slovensko učitelstvo je pokazalo že nešteto krat, da se v polni meri zaveda svojega pomena v narodnem kulturnem življenju. Da ta zavest ni rodila onih sadov, ki bi jih bilo nujno želeti, je žalibog neuttaljiva resnica. Raziskovati vzroke teh neuspehov, mi danes ni namen, ako-ravno bi bilo to jako koristno delo. Slovensko učitelstvo ne bo smelo mimo teh vzrokov z zavetnimi očmi in s piščočim usmiljenjem, ker bi s takim postopanjem oškodovalo predvsem samo sebe, odreklo bi se vsakemu globljemu spoznanju resničnih razmer, s katerimi mora vsakdo računati, ki hoče za svojo pošteno voljo tudi poštenih uspehov; resigniralo bi na dragocene nauke, ki jih vsak izgrešen po-stopek v obliči nudi človeku, ki se resno trudi, priboriti svojim mislim pravo in polno istinitost ter jih postaviti v krvi in mesu na sodobna tla. To delo slovensko učitelstvo še čaka; izvršiti se bo moralo sine ira et studio.

Rekel sem: na sodobna tla. Ta sodobna tla niso nekaj povsem novega, oblika iztrgana iz organske celote. So življenje, ki temelji v prošlosti, ki se je nujno porodilo iz razvojnih komponent naše polpreteklosti. Zadnjih vzrokov in gibalnih sil nam bo na vsak način iskati v ravnokar zaključeni zgodovinski epohi. Toda med včeraj in danes zija nepremostljiv prepad, in le najsubtilnejše, rekel bi, metafizične nitke vežejo po večno neizpremenljivem vzročnem zakonu oba tako bistveno se razlikujoča svetova. Nove življenjske oblike kljujejo že z neodoljivo silo na dan; danes velja predvsem: odprto oko in uho, na stečaj odprto srce, da nam ne uide niti atom onih sestavnih sil, iz katerih se gradi nova življenjska stavba izmučenega človeštva. Le v kolikor se nam bo posrečilo zainteresirati na gradnji te bodoče stavbe vse sloje našega naroda, v toliko se nam bo ta stavba tudi posrečila. Gorje nam, če se ne oprostimo usodepolne zmote prejšnjih dni, da so le inteligentje poklicani graditi iz samih sebe kulturo kakega naroda. Ta pot vodi le do nesrečne izolacije narodnega razumnitva od svojega ljudstva, ustvarja iz narodnega organizma dva tuja si svetova, ki si stojita nasproti deloma brezbrizno in tuje, deloma celo sovražno. Taka kultura je laži-kultura, je stavba v oblakih. Slovenski umetniki, književniki in šolniki bi znali o tem pripovedovati žalostno poglavje iz dni, ki so bili.

Ta dragocen nauk si bo moralo slovensko učitelstvo dobro vtisniti v spomin in na njegovem temelju začrtati vse svoje delovanje v bodočnosti. To je vsa skrivnost demokratske ideje. Sli bomo med ljudstvo, a ne sporadično, ampak sistematično, ne sledeč impulzom trenutnega kavarniškega navdušenja, ampak po dobro premišljenem načrtu, ponojenem iz srčnih nagibov, a izbrušenim na kamenu sisteme — ustvarjajočega, filozofsko-umerjenega razuma; ne s suponiranimi eksotičnimi dogmami, ampak edino z

željo, spoznavati svoj narod, poiskati v njem samem vse one zdrave moralne sile, na katere hočemo postaviti trdno stavbo bodoče kulture.

Odpira se nam tedaj s tega vidika ogromno tonišče, na katerem nam bo preizkušati svoje moči. V to svrhu potrebujemo pa krepke organizacije za svojo lastno izobrazbo, a tudi kot izhodišče. In to je za enkrat ono, na kar sem hotel danes opozoriti svoje stanovske tovariše in tovarišice širom slovenske domovine.

Naše stanovske organizacije ne odgovarjajo več v svoji strukturi zahtevam časa. Preozke so, pretesne! V okviru naših društvenih pravil se ne moremo več gibati, ovirajo nas pri vsakem svobodnejšem in odločnejšem razmahu življenjskih energij. Hočemo zraka, svobode in prostora! Rabimo društev, ki bodo lahko organizirala naše kulturne delo med ljudstvom. Vse panoge modernega socialnega dela morajo biti osredotočene v naših društvih, iz njih morajo izhajati vse pobude za kulturno delo slovenskega učitelstva. Društev, ki nam po svojih omejenih pravilih ne preostane zabičujemo nekompetenco o vseh drugih, izven zgolj pedagoških in stanovsko-gimotnih zadevah, ne rabimo več. Ta društva bi bila anahronizem, ki bi nam onemogočal sploh vsako delo med ljudstvom, in prvi vrstj ravno ono delo, od katerega si ometamo, da nam prinese novo dobo naše zgodovine, da dvigne naš narod v eno vrsto z drugimi tekmujočimi omikanimi narodi.

Popolnoma neopravičen bi bil morebiten ugovor, da rabimo svoja društva v današnji strukturi izključno za svoje stanovske koristi, da pa imamo za drugo svoje delovanje povsod raznih političkih in kulturnih društev na razpolago. Da, imamo jih, a posluževali se jih bomo, kadar bomo mi hoteli. V takih neučiteljskih društvih je učitelstvo do sedaj ubijalo vse svoje moči, in to v nešteto slučajih ne za ljudske koristi, marveč za intencije raznih podeželnih in malomeščanskih klik. Ogromno delo je vršilo učitelstvo dan za dnevom, a sadove tega niti delilo ni z raznimi narodnimi maliki, kaj še, da bi jih zahtevalo izključno le zase. Med delavci-učitelji in ljudstvom so stale klike, a škoda je trpelo od teh nezdravih razmer ljudstvo in učitelstvo. Ustvarjamo si za vse kompetentna društva in izločili smo na ta način steno, ki je stala do sedaj med nami in narodom. Kritike se nam ni bati: imamo bogate izkušnje in utrjene roke, in naše delo bo javno. Nastopati bomo lahko z odprtim vezirjem, podrli umetno kuliso, ki nas je ločila doslej od ljudstva in skrivala naš trud in našo dobro voljo pred edino poklicanimi faktorjem: ljudsko sodbo.

Izhajaje iz teh predpostav, se je obrnil odbor Sežanskega učiteljskega društva na vodstvo Zaveze, da prouči to perečo zadevo ter izdala za vsa v Zavezi včlanjena učiteljska društva enotna vzorna pravila, ki bodo omogočala učitelstvu, da razvije vse svoje sile že v okviru svojih lastnih organizacij. Te morajo postati naše prave duševne delavnice in izobraževalnice. Edino naša lastna društva so poklicana dati učitelstvu vse potrebne direktive v veliki dobi, ki se bliža z onjaškimi koraki, da preizkuša našo moč in političko zrelost.

Al. Hreščak.

Klic po pomoči poročenih učiteljic z učiteljii z Gor. Stajerske.

»Deutscher Montag«, malo znani mariborski tednik, prinaša v svoji 5. številki z dne 4. februarja t. l. pod naslovom »Ein Notschrei der Lehrerehepaare aus Obersteier« sledeči zanimiv članek. Njegova vsebina ima dokaj sorodnosti tudi z našimi bednimi razmerami, ker gre tam in tu za učiteljske zakonske pare. Članek pravi:

Kogar bogovi sovražijo, tega napravijo za učitelja. Tako govori stano reklo. Toda bridka izkušnja uči: Kogar bogovi slepo in fanatično sovražijo in ga hočejo na vsak način ugonobiti, tega napravijo za učiteljice, ki poroče svoje kolege. Le-ta so — vsaj na Stajerskem — izmed siromašnih najsiromašnejše.

Polna 4 leta moramo pozirati krivice nad krivico. Leta 1914. je dobilo učitelstvo kot predujem k regulaciji svojih plač, ki je bila to leto obljubljena, draginjske doklade, ki so jih šteli v pokojnino. Toda tako učitelji kakor učiteljice teh poročenih parov sta dobila veliko manj kakor ostalo učitelstvo.

Mi poročeni pari, v prvi vrsti poročane učiteljice — poročene namreč z učitelji — smo od te dobe učne osebe druge vrste. Pri vojnih dokladah leta 1915. je bilo za deželo Stajersko nekaj samo ob